

Dk. Fred Putnam, Mithali, Hotuba ya 4

© 2024 Fred Putnam na Ted Hildebrandt

Huu ni mhadhara wa nne na wa mwisho wa Dk. Fred Putnam kuhusu kitabu cha Mithali.

Mara ya mwisho katika mhadhara wetu wa tatu, nilitaja hadithi ambazo Mithali inabana. Njia mojawapo ambayo Mithali hufanya hivyo katika kitabu cha Biblia na tu katika Mithali kwa ujumla ni kwa kutumia picha au taswira.

Picha ni njia nzuri ya kuokoa nafasi, ambayo ni sababu moja ya wao ni maarufu sana katika Mithali, kwa sababu picha ina thamani ya maneno elfu baada ya yote, ambayo ni methali yake mwenyewe. Lakini kutafsiri taswira ndiko kunakotusaidia kuelewa mwandishi anachokipata na kwa hakika hutusaidia kuelewa ulimwengu, mtazamo wake wa ulimwengu, na jinsi anavyoelewa baadhi ya vipengele vya maisha au hata maisha yenyewe. Kwa mfano, tukiangalia sura ya 19, mstari wa kwanza unasema, bora maskini aendaye katika uadilifu au unyofu wake kuliko mtu aliyepotoka katika midomo yake na mpumbavu.

Kwa hivyo, tulipoangalia mara ya mwisho, kuna tofauti kati ya hizo mbili. Na hii ni aina maalum ya methali ambayo baadhi ya watu wameiita bora kuliko Methali. Semi, unazipata katika wanandoa katika kitabu cha Zaburi, kundi zima katika Mithali, wachache katika Mhubiri, na kwa kweli Yesu anatumia fomu hii kwa kiasi cha haki katika mafundisho yake katika Injili.

Katika bora kuliko methali, mambo mawili yanalinganishwa ambayo yanaonekana, jambo moja linasemwa kuwa bora kuliko lingine, na inaonekana kama limerudi nyuma kwetu. Kwa hivyo, kile ambacho hii inasema ni bora kuwa maskini. Na tunafikiri, vema, umaskini ni bora kuliko utajiri.

Au kama tungerejea sura chache, ni bora kula mboga za majani kwa upendo kuliko ng'ombe aliyenona pamoja na chuki. Naam, hivyo mboga ni bora kuliko nyama. Je, msemu huu, je, Sulemani anatetea mlo wa mboga? Hapana, si hasa.

Lakini pale katika aya iliyotangulia, hii ni mwaka 1516, bora ni kidogo pamoja na kumcha Bwana kuliko hazina kubwa na misukosuko pamoja nayo. Na kusema, hivyo ni bora kuwa maskini. Je, Sulemani kweli anatetea umaskini? Naam, kumbuka faida mojawapo ya kupata hekima katika sura ya kwanza hadi ya tisa ni kupata utajiri, kuwa kiongozi, kuwa na nguvu.

Yeye hapingani na mali hata kidogo, kama tunavyoweza kujua kutokana na maisha yake katika kitabu cha Wafalme. Hapana, maana si kwamba umaskini ni bora kuliko

mali. Lakini katika bora kuliko Mithali, kila mara ni kwamba kitu ambacho ni bora ni vitu vyote viwili vinahitimu.

Kwa hiyo, katika kesi hii, ni bora kuwa maskini, lakini kuwa na uadilifu kuliko kuwa mjinga. Na katika kesi hii, hii ni tena, kama mfano tuliangalia kwa ufupi sana, usawa wa asymmetrical kwa sababu mambo haya mawili hayaendi kabisa, hayako kinyume kabisa. Kwa hivyo badala ya kusema bora ni maskini anayetembea kwa uadilifu kuliko tajiri aliyepotoka katika usemi wake au tajiri ambaye ni mpumbavu, inabadilisha usemi potovu au mpumbavu badala ya tajiri na inatarajia tujue kwamba anazungumza juu ya tajiri ambaye ni mpotovu au mpotovu na mpumbavu dhidi ya maskini ambaye ana uadilifu.

Kwa hivyo, katika kesi hii, uhakika sio umaskini au utajiri. Jambo kuu ni uadilifu dhidi ya udanganyifu au upotovu. Na tena, kumbuka, tunapojaribu kufikiria juu ya methali, tunafikiria, sawa, vizuri, ni nini uhakika? Kwa nini anatuambia habari hizi? Naam, fikiria kuhusu hili.

Ikiwa ungekuwa kiongozi katika Israeli ya kale, mali na mamlaka huwa na watu walio na mali na mamlaka. Kwa hivyo, wakati fulani, kuna uwezekano mkubwa kwamba utakabiliwa na chaguo. Je, unachagua kuwa tajiri, ingawa ni lazima kupinda, kuvunja, au kukiuka sheria ili kufanya hivyo? Au unachagua kubaki katika hali unayojikuta, ingawa inamaanisha kuwa utaendelea kubaki huko, utakwama kwenye umaskini, angalau kadri unavyoona.

Na Sulemani anawaambia vijana hawa ambao watakuwa wakisoma kitabu chake kwamba, hapana, ni bora kuchagua uadilifu kila wakati. Na hiyo ni kwa sababu kuna aya nyingine nyingi zinazozungumzia uadilifu na kuzungumzia thamani yake na manufaa yake. Na kwa kweli, wachache wanasema kuwa uko salama ikiwa una uadilifu.

Lakini katika mstari huu, anasema jambo la kuvutia sana. Hasemi tu, bora ni maskini mwenye uadilifu. Anasema, ambaye anatembea katika uadilifu wake.

Na kuna picha katika kitabu hiki. Sasa, kwa kweli, kuna picha nyingine katika mstari wa pili, ambayo inasema, ni nani aliyepotoka katika mdomo yake. Kwa hiyo, ina maana ana mdomo ulioinama? Naam, hapana, kwa sababu mdomo unasimama kwa maneno yanayotoka kinywani mwake.

Na kwa hivyo, tunaweza kuzungumza juu yake kwa muda mrefu. Lakini ningependa kuangalia mstari wa kwanza, picha katika mstari wa kwanza kwa sababu hii ni picha ya msingi kwa kitabu kizima cha Mithali. Na hii ni kusema, mtu maskini ambaye anatembea katika uadilifu wake.

Tunaposoma picha, vema, tunajua kwamba tunasoma sanamu, tena, kama vile tunajua kuwa ni methali kwa sababu tunajua tu ndiyo. Tunaijua tunapoiona. Lakini tunaweza pia kusema, je, inawezekana kweli kutembea katika uadilifu? Yaani uadilifu ni kitu, kitu cha kimwili kama matope ambacho unaweza kutembea ndani yake au mchanga au uchafu au kitu kingine chochote? Jibu, bila shaka, ni hapana, huwezi kutembea kwa uadilifu kama unavyoweza kutembea huko Pennsylvania.

Lakini vipi ikiwa kutembea kunasimamia uzima? Na vipi ikiwa uadilifu unatumiwa kama matembezi ni sitiari, na uadilifu ni sitiari nyingine. Na katika kesi hii, tuna uongo chini ya mafumbo haya mawili, mawazo haya mawili kweli pretty cool. Ya kwanza ni kwamba uadilifu ni mambo ya kimwili.

Najua hiyo ni aina dhaifu, lakini sijui ni neno gani bora la kutumia. Ni kwa sababu ni kitu ambacho unaweza kuingia ndani. Sasa, hiyo inasikika kuwa ya ajabu sana.

Lakini kile kinachopendekeza ni kwamba tuna chaguo la mahali tunapotembea. Kwa sababu unaweza kuchagua kutembea kwenye matope, au unaweza kutembea barabarani, au unaweza kutembea juu ya mawe, au unaweza kutembea kwenye changarawe. Na katika kesi hii, uadilifu ni uso wa ardhi, au hata labda barabara.

Kwa hivyo, ni njia unayochagua. Na kwa hivyo matumizi yake ya kutembea ndio hasa kitu kinachofanya uadilifu kuwa sitiari. Ikiwa alisema, bora mtu masikini anayeishi maisha ya uadilifu, ona sitiari imepita.

Nadhani bado tunaweza kusema, kwamba ikiwa kweli tunataka kuirefusha, unaweza kuchimba zaidi kila wakati unapozungumza juu ya mafumbo. Kwa hivyo, tunaweza kusema, vizuri, huyo ni mtu ambaye maisha yake yana sifa ya chaguzi ambazo tungeonyesha kuwa na uadilifu, na tunaweza kuanza kuunga mkono na kusukuma nyuma zaidi na zaidi. Lakini kile kinachoendelea, ingawa, unaona, anatumia mfano wa msingi au dhana ambayo ina msingi wa hii, ambayo inapatikana katika kitabu cha Mithali, ambacho ni kwamba maisha ni safari.

Kumbuka tulizungumza ndani, au nilitaja katika mhadhara wa kwanza uliosema kuwa Mithali inasema, barabara ndiyo hii, na hii ndiyo njia ya kulia, na ukigeuka kwenda kulia au kushoto haijalishi, uko nje ya barabara. Kwa kweli sio chaguo la kuwa na barabara iliyo na hekima na barabara ambayo ni ya kipumbavu isiyo na kitu katikati, ingawa kuna uhalali wa hilo kwa sababu kuna Methali chache zinazozungumza hivyo. Lakini picha ya jumla ni barabara moja, na ikiwa uko nje ya barabara, umepotea.

Haijalishi umetokaje barabarani au uko wapi, unaenda wapi. Vema, picha hii ya maisha kama safari, sababu ya mafumbo ya msingi ni kwamba hutupatia njia ya kuelewa na kupanga fikra zetu kuhusu kipengele fulani cha ukweli ambacho hatuna njia ya kukipitia moja kwa moja. Sasa unasema, subiri sekunde, niko hai, ninapitia maisha yangu.

Ndio, unapitia maisha yako. Naam, si kweli. Unachopitia hasa, ninachopitia ni wakati huu, kipande hiki kidogo.

Ninaweza kukumbuka nyakati za zamani, vipande vya zamani, baadhi yao, na ninapozeeka, sio nyingi, ninaweza kutarajia matukio au vipande ambavyo vinaweza kutokea, lakini siwezi kufikiria au kuelewa maisha yangu yote, hata kama ningeweza kutazama kwa kasi ya juu sana, ni wazi, kanda ya video ya maisha yangu yote kutoka wakati nilipozaliwa hadi wakati huu. Na ubongo wangu, tuseme ubongo wangu ungeweza kuchukua taarifa hizo zote kwa kasi ambayo ingepaswa kucheza ili nisiwe na kukaa hapa kwa nusu nyingine ya maisha yangu. Je, ingekuwa nusu ya maisha yangu wakati huo? Hii inaanza kusikika kama hadithi fupi ya Ray Bradbury.

Samahani, nitaachana na hilo. Lakini hata kama ningefanya hivyo, bado sikuweza kuelewa kila kitu kilichotokea kana kwamba kilikuwa kinanipata. Na kwa hivyo badala ya kujaribu kuongelea maisha kuwa ni kitu cha kufikirika tu, wanadamu wameunda sitiari inayosema maisha ni safari.

Na hilo linawezekana kwa sababu maisha huanza tunapozaliwa, safari inaanzia mahali fulani. Maisha huisha tunapokufa. Na kuna wakati ambapo kila safari inaisha.

Sizungumzii maisha kama safari. Sawa, ninazungumza juu ya safari maalum ya dukani au kutembelea babu na babu au kwenda likizo au kitu kama hicho. Na Njiani, mambo yote yanayotupata katika maisha yetu, sawa, labda sio yote, lakini wengi wao wana analojia na aina ya vitu vinavyotokea kwenye safari, tunapata ajali, unaweza kupata ajali au gari lako linaweza kuharibika.

Na kwa njia hiyo hiyo, tunaweza kukutana na matatizo katika maisha yetu. Ili hata sisi kusema mambo kuhusu watu kama maisha yake alichukua njia ya kweli, si hivyo? Au kazi yake iligonga kasi, au wanapitia sehemu yenye mawe hivi sasa. Au mambo ni magumu na magumu maishani mwangu.

Na hata hatutambui kwamba haya yanatoka au yanakua kutokana na labda neno zuri zaidi, sitiari hii ya mzizi, yanakua kutoka kwenye mzizi wa sitiari kwamba maisha ni safari. Na kwa hivyo, tunaweza kutumia mafumbo haya yote madogo, bila hata kutambua kwamba sitiari kubwa iko chini ya ardhi. Kama tu kutazama mti, ni ngumu sana kufikiria muundo wa mizizi ambayo msingi wake ni.

Lakini ni muundo wa mizizi ambayo hufanya mti iwezekanavyo. Hakuna mizizi, hakuna mti, hakuna sitiari ya mizizi, hakuna msingi. Hakuna sitiari ya mizizi, hapana, sitiari ndogo, hakuna sitiari ya msingi, huwezi kujenga chochote juu yake, lazima uwe na msingi ili kuwa na jengo.

Na tunapoanza kuwaza hivyo, tunatambua kwamba Mithali yote inayozungumza kuhusu hatua za mtu kuamriwa na Bwana, mahitaji ya mwanadamu hupanga njia yake, safari, njia, njia, barabara kuu, ni tafsiri mbaya sana, usifikirie juu ya nchi, sawa, au kitu chochote kama hicho. Hatuna uhakika kabisa ilikuwa ni barabara ya aina gani. Lakini namna fulani ya njia ya waovu ni njia ya miiba, ni njia ya miiba, ni njia ya miiba.

Kichaka cha miiba. Naam, mafumbo hayo yote, na mengine mengi, yamejengwa karibu na wazo hili kwamba maisha ni safari. Zimejengwa juu ya sitiari ya msingi.

Na tukianza kusoma methali ya mtu binafsi, na tukafikia sitiari kama matembezi ya uadilifu, tunasema, msingi ni nini? Nini kimelela chini yake? Nini mizizi? Sasa naweza kutazama mafumbo yote yanayozungumza kuhusu maisha kama safari, nikiona kwamba kwa kweli yanazungumza juu ya kitu kimoja. Neno lolote la Kiingereza liwe, liwe ni kukimbia, kutembea, kuanguka, safari, kujikwaa, njia, barabara, au chochote, haijalishi. Zote, zote hukua kutoka kwa ufahamu huu wa pamoja, ambao, kubadili mafumbo, hutumia nyingine, hutupa mfumo wa kuzielewa.

Kweli, wacha nitumie nyingine, nikuonyeshe mfano mwingine wa picha. Na, vema, kuunga mkono 1901 tu, tunaweza kufikiria hilo, tena, tunaweza kuchukua hadithi, tunaweza kuunda hadithi kuihusu, tunaweza kutengeneza, labda hata unamjua mtu ambaye hilo limemtokea. Watu ambao wamepoteza kazi kwa sababu walikataa kusema uwongo, najua mtu ambaye hilo lilimtokea, na bado wangesema leo kwamba wana furaha na bora zaidi kwa hilo.

Wao si matajiri zaidi, kwa kweli wanapata pesa kidogo, na mambo ni magumu kidogo, lakini wangesema wanafurahi zaidi kwa hilo. Wangekubaliana na hilo mara moja, na ningeweza kuingia katika maelezo mengi kuhusu hadithi yao, ambayo sitakubali. Na kwa njia hiyo hiyo, mtu ambaye anakuwa tajiri kwa njia ya uovu, iwe ni ulaghai au aina nyingine, naweza kufikiria mifano ya watu katika hali hiyo pia.

Naam, sijui kama wangesema hawatarudia tena, lakini hakika hawana furaha kama wengine. Kwa hiyo, tunaweza kuchukua picha, na tunaweza kuifungua picha hiyo katika hadithi, na tunaweza kujiuliza, je, methali hiyo inatuhimiza kufanya nini? Je, inatutia moyo jinsi gani kufikiria maisha, kufikiria maamuzi tunayokabili, na inatutia moyo kuelekea nini? Ukifungua ukurasa hadi sura ya 20, kuna methali mbili za kuvutia sana katika sura ya 20. Kweli, kila methali inavutia.

Sijawahi kupata moja ambayo haikuwa ya kuvutia mara moja nilipoanza kuisoma kabisa. Lakini kuna mambo mawili ambayo naona yanavutia katika sura hii, hasa nilipokuwa nikijiandaa kwa mhadhara huu. Mstari wa 8 unasema, kwamba mfalme aketiye juu ya kiti cha enzi cha haki hupepeti mabaya yote kwa macho yake.

Na kisha ukurasa unaofuata ni mstari wa 26, mfalme mwenye hekima huwapepeta waovu na kugeuza gurudumu juu yao. Naam, kuna mengi huko. Wawili hao wana mambo kadhaa yanayofanana.

Unaona wote wawili wanazungumza juu ya wafalme, wote wanazungumza juu ya waovu au labda wenye hatia, nadhani labda ni tafsiri bora katika kesi hii, na wote wawili wanazungumza juu ya kupepeta. Mstari wa 8 unasema kwamba yeye huwapepeta wenye hatia kwa macho yake. Mstari wa 26 unasema kwa urahisi kwamba yeye huwapepeta wenye hatia na kuviringisha gurudumu juu yao.

Ni nini kinachosawiriwa? Vema, Sulemani anatumia taswira nzuri sana ya msingi inayosema kwamba hukumu inashinda. Sasa, kama vile tunavyoweza kuyatazama maisha kama safari na kuuliza, inakuwaje maisha ni safari? Tunaweza kutazama hukumu kama ya kupepeta na kusema, vema, inakuwaje kwamba hukumu inapepeta? Fikiria kuhusu hilo. Kweli, kwanza kabisa, kupeta ni nini? Hilo ndilo swali la kwanza.

Ndiyo maana tunapenda kamusi hiyo ya Biblia au hata kamusi ya kawaida itakupa habari hii. Kupepeta ni mchakato ambapo katika Mashariki ya Karibu ya kale, wangekusanya nafaka zote baada ya kuzikata na kuzipiga kwa vijiti vinavyoitwa kupura, tunaita kupura, kwa kweli neno pura, sawa, kupiga kitu. Au labda wangetembeza wanyama juu yake au wangepanya jambo lingine kwa sababu hilo hutenganisha punje iliyo katikati na ganda, ganda lililokauka lililo karibu na nafaka.

Na kisha wanaipeleka mahali, vema, kwa kawaida wanaifanya sehemu moja ili wasilazimike kuipeleka mbali, lakini mahali ambapo kuna upepo mzuri, upepo wa utulivu, na kupata rundo lake kwenye kikapu au hata kwenye kipande cha kitambaa na kukirusha hewani. Na kisha makapi, vitu vyepesi vya nje, hupeperushwa na upepo na nafaka nzito huanguka chini. Na watakapofanya hivyo kwa muda wa kutosha na baada ya kitambo kidogo, watakuwa na nafaka tu, makapi yote yatakuwa yamekwisha.

Kweli, nina shaka wamewahi kufikia 100%, lakini unajua wazo hilo. Kwa hiyo, hii inasema kwamba mfalme huwapepeta waovu au huwapepeta wenye hatia. Aya zote mbili zinasema hivyo.

Naam, mahakama ya sheria inapofunguliwa, hakimumu anakabiliana na angalau watu wawili, ambao huenda mmoja wao ana hatia na mwingine huenda hana hatia. Mwanzoni, hakimumu hajui ni ipi. Hajui ukweli uko wapi.

Hana msingi wa kweli hata wa kufanya uamuzi huo, angalau mara ya kwanza anapokutana na watu hawa. Kwa hivyo, mchakato wa haki ni nini? Ni sawa na utaratibu wa kutupa ngano na makapi yaliyochanganyika hewani ili makapi yapeperuke. Sasa, sitiari hufanya kazi ikiwa tunajua kupeta ni nini.

Kwa sababu tunaweza kuona kwamba kutenganisha wasio na hatia kutoka kwa wenye hatia ni kama kutenganisha ngano na makapi. Na kwa kweli, sitiari hii inaendesha katika Maandiko yote. Namaanisha, unaisoma katika manabii, unaisoma katika mafundisho ya Yesu.

Imo kwenye Zaburi, Zaburi ya 1 mara moja, sivyo? Waovu ni kama makapi yanayopeperushwa na upepo. Ni kila mahali. Na kwa kweli inahusiana na sitiari nyingine ambayo ni watu ni mimea.

Kwa sababu makapi na ngano au nafaka ni sehemu za mimea. Kwa hiyo watu ni mimea na moja ya mambo ambayo mfalme hufanya, akibadilisha sitiari, ni yeye anayepeteta mazao ya mimea, ngano, na makapi. Na ili haki, ambayo ni kitendo cha mfalme kwa muda mrefu, ni mchakato wa kutenganisha kutokuwa na hatia na hatia.

Kwa kweli, kielelezo kamili cha hilo katika Maandiko ni kile Sulemani alifanya na wale wanawake wawili, jambo ambalo tulizungumzia katika hotuba yetu ya kwanza. Kwa hiyo, wale wanawake wawili wakaja, Sulemani hajui mtoto ni wa mwanamke gani, mtoto aliye hai ni wa. Hana, hajawahi, kama tujuavyo, hajawahi kukutana na yeyote kati yao.

Hajui chochote kuhusu hilo. Kwa hiyo, anapata upanga wake au kutuma kwa upanga ili mtoto apate kukatwa katikati. Na hilo hutenganisha ngano na makapi papo hapo, mara moja tu.

Naam, kinachovutia zaidi kuhusu Mithali 20, 20, mstari wa sita ni kwamba Sulemani anasema, mfalme mwenye hekima, samahani, mfalme aketiye juu ya kiti cha haki huwapepeteta wote wenye hatia kwa macho yake. Naam, nadhani, nadhani unaweza kuweka chembe chache za ngano kwenye kope zako na kuzipeperusha kwa nguvu sana. Na labda makapi yangepeperuka ikiwa ni siku yenye upepo mwingi.

Lakini sidhani kama unaweza kupepeteta chochote kwa ufanisi sana kwa macho yako. Labda hii ni sitiari nyingine. Ni nini kinaendelea? Naam, macho pia ni sehemu ya mwili tunayotumia kuona na kuelewa.

Sitiari nyingine ya msingi ni kuona. Fikiria tofauti. Fikiria tofauti kati ya kauli hizi mbili.

Mtu anakuambia hadithi ya jinsi walivyotendewa vibaya kazini, tuseme. Na unasema, naona unachomaanisha. Au unasema, nakusikia.

Kuna tofauti huko, sivyo? Kuna tofauti kati ya kuona na kusikia ambayo ni pana sana. Sasa, Biblia inazungumza zaidi juu ya kusikia kuliko kuona kwa sababu hiyo inahusiana na jukumu lake kama mwalimu, si tu mtu anayetaka itikio. Kuna tofauti huko pia.

Kwa hiyo, kilicho hapa ni kwamba mfalme amepewa uwezo wa kupambanua kilicho cha haki, na kilicho sawa. Na uwezo huo wa kupambanua lililo sawa unakamatwa kwa kusema tu, kwa macho yake. Au sala ya Sulemani nyuma katika 1 Wafalme 3, alipoomba karama ya kuweza kuhukumu, hiyo ni kwa ajili ya uwezo wa kuelewa.

Anasema kweli, nipe mimi mtumishi wako moyo wa kusikia, moyo wa kusikiliza, niwahukumu watu wako, nipambanue mema na mabaya, au kati ya kutokuwa na hatia na hatia. Picha sawa ambayo ni kusikiliza dhidi ya kuona. Sawa, ninaelewa hilo.

Lakini amechukua wazo lile lile la mhemko, wa hisia, huko tunaenda, kuona na kusema, hii ndio maana ya kuhukumu kwa usahihi inamaanisha kuona sawa. Au kuona kwa usahihi huwezesha mtu kuhukumu kwa usahihi, ambayo inarudi nyuma, kumbuka, kwenye mjadala wetu wa busara ambao tulikuwa na mihadhara kadhaa iliyopita. Huo ni uwezo wa kuona na kuelewa hali kwa usahihi.

Naye Sulemani asema, kwa hiyo uwezo huu wa kupepeteta, kuwapepeteta wenye hatia kwa hakika ni uwezo unaotokana na aina ya ufahamu ambao kitabu cha Mithali chenyewe kimekusudiwa kuwapa wasomaji wake. Aina ya aya ya kujipongeza, ukipenda. Lakini pia inasema bila kuficha, na hii ndiyo aina ya hakimu unapaswa kutaka kuwa.

Sasa, katika rejea ya pili katika mstari wa 26, mfalme mwenye hekima huwapepeteta waovu na kuviringisha gurudumu juu yao. Kuna tofauti kidogo. Wakati huu mfalme anaitwa mwenye busara.

Yeye huwapepeteta waovu, hatuambiwi jinsi gani, haisemi kwa macho yake au kwa kitu kingine chochote. Na tena, tunadhania kwamba hatazitupa hewani na kuona ni ipi inayopeperusha na ni ipi inayoshuka moja kwa moja chini. Labda hiyo itakuwa karibu na baadhi ya sheria za Hammurabi ambapo mtu anayetuhumiwa kwa uhalifu hutupwa mtoni.

Na ikiwa mungu anawataka, mto kuwa mungu, ikiwa mungu anawataka, anawachukua. Ni kama baadhi ya majaribio ya kuwa mchawi. Ukizama, basi huna hatia.

Na ikiwa una hatia, unaweza kuogelea. Kwa hivyo, unarudi na hivyo unaweza kuadhibiwa au kusafishwa kwa kweli. Naam, hapa mfalme mwenye hekima anawapepeteta waovu na kuviringisha gurudumu juu yao.

Kweli, hakuna mtu, tena, kuna mjadala juu ya maana yake. Je, hili ni gurudumu la kupuria? Tafsiri zingine huwekwa kwenye gurudumu la kupuria. Hatujui ikiwa kweli walipura na gurudumu.

Picha, michoro tuliyo nayo, kuna baadhi ya michoro kutoka Misri, kutoka katika baadhi ya makaburi huko Misri, inayoonyesha ng'ombe waliofungiwa kwenye gurudumu wakizunguka kwenye duara. Na ni uzito tu wa kwato zao. Nguruwe hafanyi chochote isipokuwa kuwaweka ng'ombe mahali pake.

Kwa hiyo, wanatembea kwenye duara na uzito wa miguu yao unawaponda, wakitenganisha makapi kutoka kwa nafaka. Na hili, na hilo linaweza kuwa ndilo tunalozungumzia hapa. Kwa hivyo, ni kwamba neno gurudumu kwa kweli ni metonymy kwa gurudumu lililo katikati.

Kwa hiyo, yeye huendesha gurudumu, kumaanisha yeye huendesha ng'ombe wanaozungusha gurudumu au wanaodhibitiwa na gurudumu juu yao au ng'ombe au chochote kingine ambacho wanaweza kuwa. Au inaweza kuwa kweli anazungusha aina fulani ya gurudumu. Tunajua kwamba kutoka kwa mashinikizo ya mizeituni ya Umri wa Iron, kwa mfano, katika mashini ya mzeituni, wangeweza kuchonga kijiti, kichaka cha mviringo kwenye jiwe tambarare, lililo tambarare kiasi na yaonekana kujaza pango hilo na zeituni na kuviringisha jiwe lingine lililokuwa pande zote juu.

Kwa hivyo, ingezunguka kwenye shimo na kisha mafuta ya mzeituni yangeisha kupitia shimo chini. Labda ndivyo anamaanisha. Kwa hiyo, anachanganya sana sitiari yake.

Anazungumza juu ya kuponda zeituni kwa moja na kuzungumza juu ya kupepeta nafaka na nyingine na kuzungumza juu ya haki, akitumia jambo zima kuzungumzia haki. Labda hiyo ndiyo maana yake. Lakini unaona, kilicho msingi ni wazo hili kwamba haki inahusisha au haki ni kushinda, ambayo kwa kweli ni njia ya kusema haki inahusisha kutenganisha kilicho sawa na kisicho sahihi.

Haki si haki, na kuna aya nyingine nyingi zinazozungumzia hili, haki si suala la kuhakikisha kwamba maskini kila wakati wanapata njia yao au kwamba matajiri wanapata yao daima. Haki si suala la kuangalia masilahi ya mfalme au kuangalia masilahi ya mtu yeyote. Ni jaribio la kuwa, sawa, kama wasomi, unajua, kama Wagiriki na Warumi wangekuwa nayo, ni jaribio la haki kuwa kipofu, kuweka ushahidi wa pande zote mbili kwenye mizani na haki sio kupotosha mizani kwa sababu haoni.

Amesimama tu pale akiwashika njia yo yote waendayo. Hiyo huamua nani yuko sahihi na nani asiye sahihi. Na hiyo ndiyo picha halisi hapa katika kitabu cha Mithali.

Hili pia linatuonyesha, linapendekeza, tukitazama aya mbili zinazopendekeza, jambo lingine ambalo ni la msaada sana tunapofikiria juu ya aya moja moja katika Mithali na yaani, kwa kuwa kuna mistari mingi kwenye kila moja, au juu ya nyingi, si kila mada ina mistari mingi inayorejelea, lakini kuna mistari michache sana. Kunaweza kuwa na aya mia chache zinazozungumzia jinsi tunavyotumia maneno na vinywa vyetu. Na kuna aya chache zinazozungumzia mambo kama vile kupepeta.

Kwa kweli, hawa wanaweza kuwa wawili pekee. Lakini katika kusoma kitabu cha Mithali, kama vile ulivyokisoma, nakuhimiza sana uwe na daftari au leo utumie kompyuta na ufuate tu mistari yote inayohusiana na mada fulani na usome kitabu hicho labda, sijui, mara mia chache au, unajua, mara 10 au 20 na kila wakati utafute mada tofauti. Na kwa njia hiyo utaunda konkodansi yako ya mada.

Na utaona kwamba baadhi ya mistari inarejelea, inaweza kuingia katika sehemu mbili au tatu. Aya hizi zote mbili zinaweza kutoshea chini ya ukoo. Wangeweza kutoshea chini ya haki.

Nadhani wanaweza kutoshea chini ya kupepeta, ingawa hiyo ni picha tu. Sio maana. Hazihusu kilimo.

Wanachukulia ulimwengu wa kilimo. Na ili unaposoma mstari unaofuata unaohusiana na haki, hatusomi mstari huo kwa ombwe. Kwa hivyo, ninachomaanisha, nadhani ninachojaribu kusema ni kwamba tunaposoma Mithali 10, kuanzia na sura ya 10, inavutia sana kuwaona kama wasio na muktadha hata kidogo na kuwa watu binafsi wanaoelea tu amoeba ndogo katika supu hii ya methali.

Lakini badala yake, tunaweza kufikiria juu yake, labda tunaweza kufikiria kuwa muktadha wa methali ya mtu binafsi ni methali zingine zote zinazohusiana nayo, kwa mada moja. Kwa hivyo tunaposoma methali hii, inaweza kuwa wazi sana. Hii inaweza kuwa methali iliyo wazi kabisa kuhusu haki.

Kunaweza kuwa na zingine ambazo haziko wazi kabisa. Au tunaweza kupata kwamba kuna aya 15 zinazozungumzia haki, hasa kuhusu 45 zinazohusu haki. Na baadhi yao wanazungumza juu ya asili ya hakimu.

Baadhi yao wanazungumza kuhusu kuchukua rushwa. Baadhi yao huzungumza juu ya tabia ya shahidi. Baadhi yao huzungumza juu ya hitaji la haki bila kuongea haswa jinsi inavyotokea.

Kwa hivyo, tunaona kuna kama kundi-nyota la masomo madogo, somo kubwa likiwa ni haki. Na kuna mkusanyiko mzima wa aya zingine zinazohusiana na mada hiyo. Tunaweza kuona jinsi aya hizo zote zinavyocheza wazo moja na kucheza kinyume ili kutupa picha kamili ya kile ambacho kitabu cha Mithali kinasema kuhusu haki.

Inarudi kwa yale niliyosema hapo awali kuhusu kutobatilisha aya yoyote ya mtu binafsi. Kwa hivyo mtu anayesema tu, angalia kabla ya kuruka, hatafanya chochote kwa sababu atatumia maisha yake yote akitazama. Anahitaji kuelewa, hapana, anayesitasita amepotea.

Au methali nyingine isemayo, kuna maneno yanafanya na mengine hayatendi. Hiyo ni methali ya zamani ya Kilatini, ambayo siwezi kukumbuka Kilatini. Lakini kimsingi, baadhi ya watu husema mambo na mambo kutokea.

Watu wengine huzungumza tu, na kamwe hawafanyi chochote. Naam, hapa tunaona kwamba kuna baadhi ya mistari juu ya, tukiangalia aya za haki, tunaona aya hizi mbili zinasisitiza haja ya mfalme kama Mahakama ya Juu, aina ya mahakama ya rufaa ya mwisho, kutumia utambuzi wake na kuamua wapi uongo na haki. Na kama labda unafikiria, vema, mimi sitakuwa kiongozi au hakimu au seneta au rais au mfalme au kitu kingine chochote, vema, hiyo inaweza kuwa kweli.

Wengi wetu pengine si. Kwa kweli, Waisraeli wengi hawakuwa pia. Lakini kila mtu hufanya maamuzi.

Kila mzazi wa zaidi ya mtoto mmoja, au hata mtoto mmoja, wakati fulani anakabiliwa na utambuzi, je, huu ni ukweli au la? Nani mwenye makosa? Kila mtu aliye na mamlaka hana budi kufanya maamuzi. Hiyo ni sehemu ya maana ya kuwajibika. Na hivyo, methali hiyo inatumika kwa kukuambia, kwangu, kuwa mwangalifu.

Kwa sababu mnachotenganisha ni ngano na makapi, na mara makapi yanapeperushwa, yamekwisha. Kwa hiyo hakikisha kwamba makapi ndiyo yapeperushwayo na ngano ndiyo inayodondoka. Kwa sababu maamuzi haya unayofanya yataathiri maisha ya watu unaoshughulika nao.

Kipengele kingine cha muktadha, kurejea kwa ufupi sana, ni kwamba unapotengeneza faharasa yako ya mada, kumbuka kwamba si lazima liwe neno moja ili kuzungumza juu ya wazo moja. Unachotafuta sana ni methali zinazozungumzia dhana fulani, kama vile haki au ndoa au usemi au kitu kingine au malezi. Na kwa hivyo, sio lazima wawe na neno nidhamu ndani yao ili kuzungumza juu ya nidhamu.

Si lazima wawe na neno mfalme ndani yao ili wawe wanazungumza kuhusu uongozi. Sio lazima wawe na neno mke ili wawe wanazungumza kuhusu ndoa. Kwa hivyo, unaweza kuona pengine haraka sana kwamba hata kuanza kukusanya fahirisi kama hii ni kuanza kufikiria maana ya methali hizo.

Sio tu jambo la kiotomatiki. Namaanisha, unaweza kuifanya kwa njia hii. Unaweza kujiuliza ikiwa una programu ya kompyuta, sema tu, tafuta methali zote zilizo na neno mimi ndani yao, na ninataka kuziweka mahali pamoja.

Zinahusiana na I. Naam, unahitaji kuelewa kwamba hiyo ni sitiari ya kuona. Na kisha swali inakuwa, unaona nini? Je, methali zote zina neno pesa? Lakini namna gani ikiwa methali ina neno dhahabu lakini si pesa? Au utajiri lakini sio pesa? Au kitu kingine? Kwa hivyo, unahitaji kuisoma. Ni kama tofauti kati ya kutumia orodha ya kadi za kielektroniki kwenye maktaba, ambayo itakupeleka kwa kile unachotaka na kuweza

kujinjaru rafu ambapo unaweza kuona vitabu vilivyo karibu nayo, na unasema, lo, sikujua kwamba kitabu hicho kilikuwa hapa.

Hiyo inaonekana kuvutia sana. Na kisha utagundua kuwa hicho ndicho kitabu ulichotaka, lakini haungeweza kukipata kwa kutumia kompyuta kwa sababu kompyuta haikujua unachopenda. Vivyo hivyo katika methali.

Lakini kuna kipengele kingine cha muktadha ambacho kinaweza kusikika kuwa cha kuchekesha, nacho ni methali zinazozunguka mstari unaosoma. Tunaposoma, tunakuta kwamba kuna matukio mengi ambapo aya zilizo karibu na, au labda aya mbili mbali, au aya tatu mbali, au tatu au nne kwa mfululizo, zote zinahusika na mada sawa au kuhusiana, ingawa hazisikiki sana. Kwa hivyo, tulisoma kitu kama hiki mwanzoni mwa sura ya 16.

Mipango ya moyo ni ya mwanadamu, bali jawabu la ulimi hutoka kwa Bwana. Njia zote za mtu ni safi machoni pake mwenyewe, lakini Bwana hupima nia au mawazo. Mkabidhi Bwana kazi zako, ili mipango yako ithibitike.

Na kisha inasema, Bwana amefanya kila kitu kwa kusudi lake mwenyewe, hata waovu kwa siku ya ubaya. Subiri kidogo. Je, hiyo ya tatu, inangoja, lakini ni nini maana ya aya hizo zote? Najua nilizipitia haraka sana.

Unaweza kuzitafuta peke yako. Na inaendelea hadi mstari wa tano. Kila aliye na moyo wa kiburi na chukizo kwa Bwana hakika hatakosha adhabu.

Subiri kidogo. Mstari wa sita, kwa fadhili zenye upendo. Tunaanza kusoma sura ya 16 na kutafakari maana ya kila mstari.

Na ghafla tunatambua, unajua, karibu sura hii yote inahusiana na mamlaka. Wakati mwingine ni mamlaka ya Bwana. Wakati mwingine ni mamlaka ya Mfalme.

Wakati mwingine ni jukumu letu, ambalo ni mamlaka yetu kwa maisha yetu wenyewe. Na kwa hivyo, tunaona kwamba kuna mkusanyiko hapa wa aya ambazo zote zimeunganishwa kwa kila mmoja, wakati mwingine kwa hila sana, ili mtu aweze kuzungumza juu ya hukumu, lakini ni nani aliye na haki ya kuhukumu? Inabidi uwe na mamlaka ya kuhukumu. Sio kila mtu ana haki ya kutoa hukumu.

Kwa hiyo, tunaposoma mstari katika Mithali, na nadhani nilisema jambo lile lile tulipozungumza kuhusu kitabu cha Zaburi, hatuwezi tu kusoma zaburi kwa hilo. Tunahitaji kusoma zaburi kabla yake na zaburi baada yake. Kwa sababu wakati mwingine, nadhani mara nyingi sana, kuna sababu nzuri kwamba zaburi hizo tatu huja mfululizo, kwa utaratibu ambao hufanya na kwamba ziko karibu na kila mmoja.

Na jambo hilo mara nyingi ni kweli, mara nyingi sana, katika kitabu cha Mithali. Kwa hivyo, tunaangalia, kwa muktadha, tunaangalia aya zinazoizunguka. Na wakati mwingine tutasema, sioni uhusiano wowote.

Na wakati mwingine kunaweza kuwa hakuna uhusiano. Wakati mwingine inaweza kuwa kwa urahisi kwamba muunganisho ni ule ambao ungekuwa wazi miaka 3,000 iliyopita, lakini kwa sababu ya tofauti katika tamaduni zetu na njia yetu ya kuelewa mambo, au kusema ukweli, hata katika tafsiri zetu, uhusiano huo hauonekani kabisa kwetu. Lakini wakati mwingine itakuwa wazi sana.

Na inafaa kutafakari na kufikiria kila wakati. Kwa hivyo ni bora kudhani kuwa kuna uhusiano hadi lazima uhitimishwe kuwa hakuna, kuliko kusema tu, vizuri, methali hii inajisimamia yenyewe. Ninaweza kupuuza kila kitu kingine karibu nayo.

Kwa hivyo, tunazungumza juu ya muktadha kama sehemu ya ufahamu, kama sehemu ya kujaribu kwetu kuelewa. Hatuanguka tu ulinganifu au taswira au kufunua hadithi, bali tunatazama aya nyingine zinazoizunguka ili kuona kama zinatupa msaada wowote. Na tunaangalia aya zingine zote kwenye mada hiyo hiyo ili kuona jinsi zinaweza kutusaidia.

Nitaje kwamba nataka kutazama methali fulani niliyosema mwishoni mwa mazungumzo haya. Lakini kabla sijafanya hivyo, kuna swali lingine moja. Mazungumzo haya yote labda yamesikika kuwa ya kitheolojia.

Kama vile tunasoma tu hekima ya kilimwengu, na tunachopaswa kufanya ni kuiendesha kupitia mchakato sahihi, mchakato wa kufasiri, na tutatoka na jibu sahihi. Hatuna budi kufanya hivyo, kama tulivyosema, kama vile sura ya 1, mstari wa 7 inavyosema, na kama inavyosisitizwa tena mwishoni mwa sura ya 9, kwa kumcha Bwana, ama sivyo tunaweza kupata ufahamu fulani wa kiakili wa maana ya methali hiyo, lakini uwezo wetu wa kuitumia na kuifaa kwa ajili ya kuwa sehemu ya maisha yetu itakuwa imezuiwa kwa uzito mkubwa, ikiwa hatutaondolewa na mtazamo wa utii na utiifu. Lakini kuna swali lingine, nadhani, linahusiana na kusoma methali, na ni kusema, ikiwa methali ni sehemu ya Maandiko, ambayo ni, basi ni nini jukumu la kitabu cha Mithali katika jukumu la Maandiko, katika utendaji wa Maandiko? Yaani, ikiwa Maandiko ni ufunuo wa Mungu, ni nini jukumu la ufunuo la kitabu cha Mithali kwa ujumla wake, na la methali ya mtu binafsi? Wakati mwingine hiyo ni dhahiri.

Kwa hiyo, mizani isiyo ya haki na vipimo visivyo haki, vyote viwili ni chukizo kwa Yehova. Sawa, kwa hivyo Bwana anapenda uaminifu. Namaanisha, hatuhitaji kitabu cha Mithali kutuambia kwamba, hatuhitaji hata methali hiyo kutuambia hivyo.

Tuna maeneo mengine mengi ambapo tunapata kitu sawa, lakini kinasemwa kwa njia ya kukumbukwa huko. Na baadhi ya methali ziko wazi sana kuhusu jinsi

zinavyohusiana na Mungu ni nani. Kwa hiyo, tunayo mistari inayozungumzia, tajiri na maskini hukutana pamoja, Bwana ndiye Muumba wao wote wawili.

Vema, kazi nzima ya methali hiyo hutegemea jukumu la Bwana kama muumba wetu, kama muumba wa wanadamu wote, bila kujali nafasi yao katika maisha. Kwa hivyo, tunayo aya ambazo tunaweza kusema ni za kitheolojia kwa uwazi. Mkono wa mfalme ni kama mifereji ya maji, ni kama mfereji wa maji, na moyo wa mfalme ni kama mfereji wa maji.

Katika mkono wa Bwana, huigeuza popote anapotaka. Kwa hiyo, kama tu mtaro wa umwagiliaji maji, ambao ni sanamu inayotumiwa pale, mkulima anaweza kuyafanya maji yaende popote anapotaka, vema, Bwana anaweza kufanya jambo lile lile kwa moyo wa mfalme. Anaweza tu kugeuka mfalme, hivyo mfalme, ambayo, unajua, huinua, kuna picha pale kwamba watu ni maji, sio sana, na hakuna barafu nyingi katika Israeli, kwa hiyo, barafu ya asili, yaani.

Kwa hiyo, tunazungumzia maji ya kioevu. Watu ni wa kubadilika tu, wanaweza kuongozwa popote anapotaka waende. Naam, hivyo ndivyo Bwana anavyomwona mfalme.

Na kuna sanamu nyingine pale, kwa njia, sitiari chini ya hiyo, ambayo ni kwamba Bwana ni mkulima. Yeye ni mkulima anayefanya kilimo cha umwagiliaji, kuchimba mitaro, na kuelekeza maji anakotaka yaende. Naam, hiyo ni wazi kabisa.

Nadhani huo ni mstari unaosema Bwana ni mwenye enzi, anatawala, na hakuna mengi ambayo mwanadamu yeyote anaweza kufanya juu yake. Lakini kuna aya zingine ambazo haziko wazi kabisa. Na kwa hili, nataka kurudi nyuma, kwa sababu ya wakati, kwa mstari ambao tayari tumezungumza juu yake, na hiyo ni sura ya 10, mstari wa 1. Na uulize swali hili, je, mstari unaosema, mwana mwenye hekima humfurahisha baba, lakini mwana mpumbavu ni huzuni ya mama yake, je! Ikiwa tutafikiria kuhusu picha ya wavuti ambayo nilipendekeza, na kwamba sisi ni, kwamba wanadamu wana uhusiano, ili kile kinachotokea kwa mtu huathiri wengine, na kadiri wanavyokaribia, ndivyo wanavyoathiriwa zaidi.

Hiyo inapendekeza kitu kingine, nadhani. Na ninataka kusema, moja kwa moja, sidhani hii inatokana na methali yenyewe, sawa? Ni aina ya hitimisho linalotokana na pengine kusoma kwa upana kadri tuwezavyo, badala ya kwa njia finyu tuwezavyo kujiepusha nayo. Lakini hapa kuna wazo.

Je, ikiwa mstari huo unazungumzia umuhimu wa mahusiano, na kutumia picha hii ya mwana mwenye hekima na mpumbavu, na athari kwenye mwonekano, ili kutufanya tusimame na kufikiria jinsi matendo yetu yanawaathiri wale walio karibu nasi, hasa wale walio karibu nasi. Tunaweza kusema, vema, Mungu ni baba yetu wa mbinguni,

na matendo yetu yanamhuzunisha au kumpendeza. Sawa, kuna maeneo katika maandiko ambayo yanapendekeza hivyo.

Sina hakika kwamba hicho ndicho mstari huu unazungumzia hasa. Labda inaangazia zaidi kutupa njia mpya ya kufikiria juu ya asili ya uwepo wetu. Unajua, tunanukuu 2 Timotheo kuhusu maandiko yote kuwa yenye pumzi ya Mungu na kutolewa kwa ajili hiyo, unajua, kwa ajili ya kuturekebisha na kutukemea, na kutufundisha katika haki, nk.

Lakini labda tunaweza kufikiria juu ya hilo sio tu katika suala la marekebisho ya maadili. Labda sehemu ya madhumuni ya maandiko ni kusahihisha jinsi tunavyofikiri, na jinsi tunavyoelewa ukweli. Ili kwamba mstari kama Mithali 10:1, basi, inatambia kwamba hakuna hata mmoja wetu aliyepo na kwa ajili yetu wenyewe, kwamba tuna wajibu kwa watu wengine, kwamba iwe tunaweza kuelewa au kuthamini au kutaka majukumu hayo, au kama tunathamini uhusiano unaotupa jukumu hilo, yaani, katika kesi hii, kama tunathamini ukweli kwamba mimi ni mwana wa baba fulani na mama fulani, ni immaterial.

Kwamba katika kufikiri kupitia mstari huu na athari zake, si kwa tabia zetu tu, bali kwa namna yetu ya kufikiri, namna yetu ya kufikiri, kile ambacho Mungu anatuonyesha ni kwamba ulimwengu kwa hakika ni ulimwengu wa uhusiano. Na kisha hilo linapaswa, kwa upande wake, kutudokezea kwamba tufikiri, vema, ikiwa ulimwengu umeumbwa na Mungu, na tunayo taarifa hiyo kuu katika Mithali 8, inazungumza sio tu juu ya uumbaji wa ulimwengu na Mungu, lakini kwa hekima pia, basi uumbaji ambao unachukua tabia ya muumba wake yenyewe inatuonyesha kwamba Mungu ni wa uhusiano. Sisemi kwamba mstari huu unafunua kwamba Mungu ni utatu.

Sijaribu kuingiza hiyo methali. Ninazungumzia hili kwa sababu nadhani tunaweza kufikiria kwa mapana zaidi kuhusu Mithali kuliko masuala yao ya kitabia. Na kwamba methali ni hadithi iliyobanwa.

Hapana, hata sio riwaya iliyobanwa. Ni zaidi kama tasnifu iliyobanwa kama Hobbit in the Lord of the Rings na Silmarillion zote zikiwa na maneno manane. Hiyo basi ni kama, kutumia sitiari nyingine, kama mlango unaotualika kuingia katika ulimwengu, ulimwengu ambao tutaishi kwa njia fulani kwa sababu tunaewa na kuona kwa njia mpya.

Natumaini kwamba unafurahia kusoma kitabu cha Mithali kama vile mimi, kusoma, na kubarikiwa navyo. Asante kwa kusikiliza.

Huu ulikuwa ni mhadhara wa nne na wa mwisho wa Dk. Fred Putnam kuhusu kitabu cha Mithali.